

Η ΓΕΝΝΗΣΗ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΣΤΟ ΠΑΛΙΟ ΣΟΥΦΛΙ-ΗΘΗ-ΒΘΙΜΑ

Η Γέννηση σαν γεγονός

Όπως από τα πολύ παλιά χρόνια η απόκτηση παιδιού και μάλιστα πολλών παιδιών θεωρούνταν σαν ευλογία των θεών, έτσι και την πατρίδα μας το Σουφλί, η απόκτηση παιδιού θεωρούνταν σαν εύνοια του Θεού, σαν θείο χάρισμα.

Γιαυτό κάθε γυναίκα που δεν έφερνε παιδί στον κόσμο στα πρώτα χρόνια της παντρειάς της, για να μην θεωρηθεί σαν αμαρτωλή που δεν απολαμβάνει την εύνοια και συμπάθεια του Θεού, κατάφευγε σε κάθε μέσο για να μπορέσει να φέρει στον κόσμο παιδί.

Τα γιατροσόφια που μεταχειρίζονταν και που πολλά απ' αυτά δεν απείχαν και πολύ από την επιστημονική τους αξία, ήταν πάμπολλα.

Η στειρά γυναίκα έβραζε γάλα, έκαίγε μικρές κουκουνίτσες /κάτασπρες λαμπερές πετρούλες/ και αφού κατά διαστήματα τις έριχνε μέσα στο γάλα που το τοποθετούσε σε ειδικό δοχείο, το "καθίκι" καθόταν επάνω με κουκουλωμένα /πολύ σκεπασμένα/ τα πόδια της με κουβέρτες και περίμενε τη γιατρεία της με τις θεραπευτικές ιδιότητες του ατμού που έβγαίνε από το δοχείο αυτό.

Άλλες πάλι έβαζαν στον αναφαλό τους /ομφαλό/ παιδολόγο με τσουκάλι. Ο παιδολόγος ήταν βαμβακερό πανί σε σχήμα σφαίρας, που στη μια του άκρη είχε οινόπνευμα. Τοποθετούσαν στον αναφαλό το πανί αυτό με το οινόπνευμα προς τα επάνω, το άναβαν και επάνω τοποθετούσαν το τσουκάλι, που σαν πελώρια βεντούζα μάζευε τους μυς της κοιλιάς.

Επίσης τα τριψίματα έφερναν καλό αποτέλεσμα. Είχαν και την πρόληψη ότι αν μια γυναίκα κηθίσει στο ζεστό /ετοιμογέννητο/ ύστερο/πλακούντα/ μιας πρωτιάρας./πρωτότοκης/γυναίκας, θ' αποκτούσε οπωσδήποτε παιδί.

Η Εγκυμοσύνη /αγκαστριά/

Με την εμφάνιση του χαρμόσунου γεγονότος, παρουσιάζονταν και ο κίνδυνος της ενδεχόμενης πρόωρης γέννησης του αναμενόμενου παιδιού. Για το λόγο αυτό οι έμπειρες γυναίκες συμβούλευαν την αγκαστρωμένη /έγκυο/ να φορέσει στον κόρφο της τον λεγόμενο "κρατήρα" /κόκκινο αυγό του πάσχα που το φύλαγαν στο εικόνισμα/ ως την ημέρα της κανονικής γέννησης του παιδιού.

Το γεγονός της κυοφορίας του παιδιού δεν το "απείκαζαν"/καταλάβαιναν/ αλλά μόλις το έννοιωθε η μάνα να σκιρτά μέσα της, δεν πήγαινε σε κηδεύα για να μη γεννηθεί το παιδί κίτρινο. Την ημέρα δε της εορτής του Αγίου Συμεών και του Αγίου Στυλιανού δεν έκαναν καμιά δουλειά, μα κυρίως δεν έπιαναν στα χέρια τους φορτικά αντικείμενα/μαχαίρια κ.λ.π/.

Ο Τοκετός /γέννα/

Όταν έρχονταν οι ημέρες που η γκαστρωμένη θα κόντευε να γεννήσει και όταν άρχιζε να κοιλοπονά, ή μαμή /πρακτική εκείνα τα χρόνια/, έριχνε επάνω στην υποψήφια μητέρα μόνο τη "ζώνη της Παναγιάς" την οποία έφερνε σε κάθε τέτοια περίπτωση. Άλλες φορές πάλι έβαζαν σ' ένα ποτήρι νερό το "χέρι της Παναγιάς" και το μονόκερο /σταυρό με φίλντισι που έφερναν από τα Ιεροσόλυμα/. Αν στο νερό σχηματίζονταν φουσκαλίδες, τότε η γυναίκα ελευθερωνόταν. Της έριχναν και το νερό του ποτηριού επάνω της για να τρέξει /να γεννηθεί/ το παιδί όπως τρέχει το νερό. Μόλις γεννούσε η γυναίκα, έπαιρναν "τάκλουθου"/ύστερο/ τό έκοβαν κομμάτια και το παράχωγαν βαθειά. Αν το παιδί γεννιόταν με πάνα /προσωπίδα/ πίστευαν πως θα ήταν πολύ τυχερό.

Αμέσως έβαζαν τη λεχώνα να πλαγιάσει, την κάπνιζαν με θυμιάμα και αφού έκοβαν τον αναφαλό του παιδιού και του έβαζαν επάνω καφέ. του έκαναν το πρώτο μπάνιο. Κατά την ώρα του μπάνιου έριχναν χρήματα στο νερό. Αυτό ήταν το πρωτο δώρο της μαμής. Ύστερα το αλάτιζαν με πολύ ψιλό αλάτι έως ότου γίνει άσπρο, έδεναν το κεφάλι του μ' ένα "χνιτσούδ'" /άσπρο λεπτό μαντήλι/, το τύλιγαν με τα πολυγάδια /σπάργανα/ και του έδιναν επί τρεις ημέρες γάλα από τη "βζάχτρα" /ξένη μωρομάνα/ γιατί το γάλα της μάνας ήταν "κουλιάστρα" /πολύ πηχτό/.

Αργότερα στο μπάνιο έβαζαν κι ένα ποτήρι κρασί ή ένα σπασμένο αυγό. Μετά το πέσιμο του ομφαλού, τοποθετούσαν στην ουλή της κοιλιάς ένα κομμάτι "σιγκούν" /μάλλινο χοντρό ύφασμα/ βουτηγμένο σε ρακί /ούζο/ και πασπαλισμένο με θυμιάμα, ώστε να κολλήσει για να μη παίρνει αέρα το Εβραλιούδ' /το αβάπτιστο/.

Όλα τα παραπάνω τα αναφέρει σε λαογραφική εργασία της το 1966 η δασκάλα Άννα Θεοφανούδη παίρνοντας πληροφορίες από γερόντισσες εκείνης της εποχής.

Αξιοσημείωτες είναι οι παραδόσεις που σχετίζονται με την υγιεινή του νεογέννητου:

1. Η τοπική χρήση σκόνης καφέ όπως αναφέραμε παραπάνω στον ομφαλό του παιδιού έχει την υγειονομική εξήγηση στην προσπάθεια τοπικής απορρόφησης εκκριμάτων.
2. Το φάσκιωμα του μωρού με λωρίδες από πανί /τουλάχιστον 7 μ./
3. Η θεραπευτική χρησιμοποίηση του μητρικού γάλακτος για το κριθαράκι του ματιού.
4. Η τοπική τοποθέτηση κρεμμυδιού στη φίμωση.
5. Η χρήση μελιού στη στοματίτιδα.

Λιχώνα /Λεχώ/

Επί 40 ημέρες "η λιχώνα" δεν έβγαине έξω από το σπίτι της. Αφού έμενε 8 ημέρες στο κρεβάτι, σηκωνόταν και άρχιζε μόνη της την περιποίηση του παιδιού. Φορούσε άσπρο τσιμέρι /μαντήλα/ στο κεφάλι, που στη μια του γωνία ήταν δεμένο σε κόμπο ψωμί, σκόρδο και θυμιάμα, τα οποία έβγαζε μετά το σαράντισμα και τα έκαιγε στο θυμιατό.

Κάθε μέρα μόλις βασιλευε ο ήλιος δεν έπρεπε ούτε να μπει στο δωμάτιό της φως απ' έξω ούτε να βγεί φως από το δωμάτιό της. Δεν έπρεπε ποτέ να μείνει στο σκοτάδι και πάντα τη νύχτα έπρεπε να έχει παρέα. Η εξωτερική πόρτα ήταν μισάνοιχτη για να μπορεί να μπαίνει άνθρωπος, διαφορετικά δεν επιτρεπόταν μέχρι το πρωί ν' ανοίξει για να μπει κάποιος.

Αν κάποιος επισκέπτης έφευγε αργά το βράδυ και είχε τίποτε μαζί του /εργόχειρο, πιάτο κ.λ.π/ το άφηνε για την άλλη μέρα αφήνοντας συγχρόνως και κλωστές από τα ρούχα του για το κάπνισμα της λεχώνας και όλα αυτά γίνονταν για να μη χαθεί το γάλα της μάνας. Ο βραδυνός επισκέπτης αφού γύριζε τρεις φορές το χαγιάτι /χάλ/ φώναζε απ' έξω: "Βάλλει φουτιά". Αμέσως η λιχώνα, χωρίς να μιλήσει, έβαζε στο θυμιατό φωτιά και θυμιάτιζε. Ο επισκέπτης μετά έμπαινε στο δωμάτιο μα η λιχώνα δεν ανταπέδινε το χαίρετισμό ούτε και όταν έβγαине.

Παράλληλα η λιχώνα δεν έπρεπε ούτε να δει ούτε να ακούσει για κηδεία. 24 ώρες από τη γέννηση του παιδιού καλούσαν τον παπή και διάβαζε ευχές.

Σ' ένα μπουκάλι βάζανε νερό μ' ένα κλωνί βασιλικό ξηρό ή χλωρό, το κρατούσαν μέχρι τις 40 ημέρες κι έβαζαν απ' αυτό στο μπάνιο του παιδιού, έπλεναν το πρόσωπο του παιδιού και έπλενε και η λιχώνα το στήθος της /τις θηλές/ πριν από κάθε θήλασμα.

Όταν οι γυναίκες δεν είχαν γάλα, έπιναν γαλατοβότανο που το έφερναν οι

"Χατζήϊνες"/γυναίκες που ευτύχησαν να πάνε στο χατζηλίκι δηλ. στους Αγίους Τόπους/. Αυτό ήταν κομμάτι ξηρό φωμί, είδος αντίδωρου, που το έβαζαν σ' ένα ποτήρι νερό, τό έλιωναν και μετά από πολλές προσευχές και μετάνοιες τό έπιναν και τις ερχόταν το γάλα. Σαν καλή τροφή που έφερνε πολύ γάλα θεωρούσαν το κρεμμύδι.

Την είδηση της γέννησης ενός παιδιού έπαιρνε ο κόσμος με τη μπουγάτσια /άζυμο φωμί/. Την επομένη της γέννησης, μια γνωστή της λιχώνας, έκανε μπουγάτσια, την έκοβε κομματάκια, κι ένα κοριτσάκι συγγενικό 10 χρόνων τη μοίραζε στους συγγενείς και γνωστούς λέγοντας: " Γένσει η κάκου μ' /θεία μου/ κουρτσούδ' ή πιδούδ' /κοριτσάκι ή αγοράκι/. Οι γνωστές πήγαιναν να το δούν με μια μσουρούδα /πήλινο βαθύ πιάτο/ ριζόσουπα/, τις πρώτες ημέρες ή με ένα μπουκάλι κρασί αργότερα.

Όταν πλησίαζε η 40η ημέρα η λιχώνα λούζονταν κι ετοιμάζονταν, ετοιμάζε και το παιδί που οπωσδήποτε ήταν βαπτισμένο. Με την πεθερά ή τη μάνα ή εν ανάγκη με καμιά άλλη γνωστή η λιχώνα πήγαινε στην εκκλησία για "σαραντισμό". Μετά το διάβασμα του παπά πριν να γυρίσει το παιδί στο σπίτι, πήγαινε σε τρία σπίτια, όπου το μεταμφιέζαν σε πάπου/γέρο/ ή μπάμπου /γριά/. Σε τρία σπίτια πήγαινε για να μη κάνει ή μάνα επί μία τριετία άλλο παιδί. Στα σπίτια αυτά το παιδί δέχονταν αλεύρι, βαμβάκι, ζάχαρη και χρήματα. Το αλεύρι το έβαζαν στο κεφάλι λέγοντας: " Άϊντε να γίνουν άσπρα τα μαλλιά σου σαν τ' αλεύρι. Το βαμβάκι το έβαζαν στο πηγούνι λέγοντας: " Ν' ασπρίσουν τα γένεια". Τη ζάχαρη στο στόμα, " γλυκειά νάν', ή ζωή σ' " και τα χρήματα στο χέρι, " να γένς πλούσιος". Μετά γύριζαν στο σπίτι.

Το παιδί τελείωνε τον πρώτο κύκλο και η μητέρα από την επομένη ήταν ελεύθερη για όλες τις εκδηλώσεις, κοινωνικές, συζυγικές και λοιπές οικογενειακές.

Προσεγμένα μπορούμε να χαρακτηρίσουμε τα μέτρα για την υγιεινή της λεχώνας που προτρέπουν οι αντίστοιχες παραδόσεις:

1. Η προφύλαξη /όχι ανύψωση βαρών ή εκτέλεση βαρειάς εργασίας/, η κατάκλιση για 8 ημέρες, και η αποχή από πλήρη σεξουαλική επαφή για 40 μέρες
2. Η προσεγμένη διατροφή/ βρασμένο το νερό για 8 ημέρες, διαιτολόγιο με βάση το ρύζι και σούπες/ που γινόταν για απολύμανση του τρεχούμενου νερού.
3. Το μασάζ των κοιλιακών τοιχωμάτων και η χρήση τοπικής ζώνης.
4. Η τοπική και η γενική καθαριότητα.

Βρέφος

Τον πρώτο θηλασμό όπως αναφέραμε τον κάνει η "βζάχτρα" και μετά το θηλάζει η μάνα του. Ο θηλασμός διαρκεί τις περισσότερες φορές ως τότε που η μάνα ξαναμένει έγκυος, ή μέχρι 1,5- 2 χρόνων. Ενδιάμεσα τρώει το παιδί "κάσια" κρέμα με νερό και αλεύρι ή γάλα και αλεύρι και από το φαγητό της ημέρας κατάλληλα πολτοποιημένο με ψίχουλα.

Τις πρώτες ημέρες το παιδί κοιμάται δίπλα στη μάνα του ή και πάντα αν η οικογένεια είναι φτωχή. Η πλούσια οικογένεια έχει ετοιμάσει την κούνια, που είναι ξύλινη σκαλισμένη πολλές φορές μακριά και στενή και ενώνεται με κρίκους από τα δύο πόδια /στηρίγματα/ ώστε να αιωρείται στον αέρα και να τοποθετείται σε ό,τι ύψος θέλει η μητέρα. Άλλου είδους κούνια είναι και η " ανεμόκνα" /αιώρα/ στηρίζεται στο ταβάνι/οροφή/ με σχοινιά και στο κάτω μέρος σχηματίζεται το λίκνο του παιδιού μεγάλο και σε ύψος κατά βούληση. Ένα από τα νανουρίσματα ήταν και το παρακάτω:

" Κοιμάται τ'μπέη του πιδί, κι τ'Καϊμακάμ'τ'αγγόνι
από γεννήθει στη Φραγγιά κι μεγαλών'στην Πόλη.
Να του δώσ'Αγάς μπουμπόλια/καραμέλες/ κι η Καντίνα
/χανούμισα/ ένα μήλου.
Νάναι γύπνουν φουρτουμένου,
νάني του πιδί μου νάني, κι όπου του πουνεί να γιάνει.
Νάني του πιδί μου νάني γύπνουν αλαφρήν να κάνει".

Πολλές φορές το παιδί διέτρεχε τον κίνδυνο να πέσει από την κούνια του. Διέτρεχε όμως κίνδυνο από κακό μάτι. Πολλές φορές ματιάζονταν. Η μάνα προλάβαινε το βάσκαμα με το να βάλει στη σαλιέρα του ή στο σκούφο του παιδιού σκόρδο, φωμί και θυμιάμα περασμένο σε μια παραμάνα/καρφίτσα/

Αν όμως παρ'όλα αυτά το παιδί αβασκαίνονταν από Σαββατογεννημένο, έπλεναν το παιδί ανάποδα δηλ. από το σαγόνι προς το μέτωπο τρεις φορές και το θυμιάτιζαν με " τα καλά λουλούδια" /των Βαΐων, της Μ. Παρασκευής, της 14ης Σεπτεμβρίου/. Πολλές φορές δεν εύρισκαν θεραπεία και τότε φρόντιζαν να βρουν τον άνθρωπο που το μάτιασε και αυτός το έφτυνε τρεις φορές στο πρόσωπο, το θυμιάτιζε τρεις φορές με κλωστές από πάνω του και γινόταν το παιδί καλά.

Η μάνα μόλις καταλάβαινε πως το παιδί θα έβγαζε δόντια, τα πρώτα δόντια, έβραζε στιάρ /σιτάρι/ το μοίραζε στα παιδιά κι έλεγε: " Όπου σκάζ' του στιάρ'ν'α σκάσουν κι τα δόντια". Εκείνος που πρωτόβλεπε το πρώτο δόντι έπαιρνε στο παιδί είδος ρουχισμού.

Μόλις το παιδί έκανε το πρώτο βήμα, η μητέρα ετοίμαζε μπουγάτσια, την έκοβε κομματάκια, την έδινε σε ένα παιδί το οποίο τρέχοντας συνεχώς τη μοίραζε σε γνωστούς και αγνώστους. Όσοι έπαιρναν μπουγάτσια εύχονταν: " όπως τρέχει το παιδί που μοιράζει τη μπουγάτσια έτσι να τρέχει και το μωρό".

Πολλές φορές αργούσε ένα παιδί να μιλήσει. Τότε έπλεναν την καντήλα καθαρά, τη γέμιζαν νερό κι έδιναν στο παιδί να πιεί από τρεις μεριές. Η μάνα συγχρόνως εύχονταν: " Όπως καθαρίζ'η καντήλα να καθαρίσ'η γλώσσα τ' " Μέχρι να γίνει το μωρό ενός έτους δεν του έκοβαν ούτε μαλλιά ούτε νύχια. Αυτό γινόταν αιτία πολλές φορές να γρατσουνίζεται άσχημα στο δε κεφάλι να παρουσιάζεται το "μαλαθράκ"/η κασίδα/ το οποία θεράπευαν με επάλειψη λαδιού.

Το μωρό τις πρώτες μετά τη γέννησή του ημέρες αποκτούσε μερικές φορές στη γλώσσα του ένα άσπρο επίστρωμα τη " μπλάσνια", το οποίο αφαιρούσαν με ένα κομμάτι ύφασμα βουτηγμένο στο μέλι.

Πολύ ενδιαφέροντα παραμένουν και σήμερα διάφορα έθιμα που σχετίζονται με τον μητρικό, θηλασμό:

1. Η χρήση χαμόμηλου ή βορικού οξέος ή βούτυρου-κακάου σε πλάκες για τη θεραπεία της ραγάδας της θηλής.
2. Τα επιθέματα με διόσμο για τη θεραπεία της μαστίτιδας.
3. Αν η λεχώνα σταματούσε να έχει γάλα αναζητείτο μια άλλη λεχώνα για να δώσει γάλα στο παιδί. Ενδιαφέρον παραμένει ότι τα παιδιά της τροφού και τα ξένα στα οποία έδινε το γάλα της θεωρούνταν ότι είναι αδέρφια " από μητρικό γάλα και δεν μπορούσαν να παντρευτούν μεταξύ τους.
4. Για την υγιεινή της θηλής κατά την διάρκεια των εξωοικιακών πολύωρων εργασιών τους κυρίως οι αγρότισσες σε έλλειψη νερού χρησιμοποιούσαν το σάλιο τους για την τοπική της περιποίηση θεωρώντας το ως αντισηπτικό.

Για την θεραπεία διαφόρων παιδικών ασθενειών αναφέρονται πρακτικά μέτρα όπως :

1. Στο κιτρινάδι /λίκερο/ έκαιγαν ένα κλωνάρι βασιλικό και με το κάρβουνο έκαιγαν τον ουρανίσκο του παιδιού.
2. Ή τοποθετούσαν σε μια εκδορά της κεφαλής μπαρούτι και σκόρδο.
3. Ή χρησιμοποιούσαν βοτανόλουτρο ή κάλυπταν τη βρεφική κούνια με κίτρινο μαντήλι ή βουτούσαν το παιδί σε μανιέρα γεμάτη με νερό στην οποία είχαν τοποθετήσει προηγουμένως τα δωρηθέντα χρυσαφικά του μωρού.
4. Για την αντιμετώπιση του παρατρήματος έβαζαν στο μπάνιο κόκκινο χρώμα με αλατόνερο ή χρησιμοποιούσαν μελάνι, πηλό ή τάλκ.

Βάπτισμα

Πριν να σαραντίσει το παιδί βαπτίζοταν. Με κοινή συννεύση ορίζονταν η ημέρα της βάπτισης. Νουνός ήταν αυτός που στεφάνωνε το ανδρόγυνο. Η μάνα του παιδιού 8 μέρες πριν γίνει η βάπτισμα, έκανε το κάλεσμα δηλ. έστελνε με τη μαμή σε ένα "σνί" δίσκο σερβιρίσματος με δυο λαβές/ μια ολόκληρη πίτα ψημμένη και μια ολόκληρη "κλούρα"/φραντζόλα κεντημένη/. Πολλές φορές η πίτα και η κλούρα συνοδευόταν και με ένα μπουκάλι ρακί. Η νουνά έκοβε ένα κομμάτι από την πίτα και την κλούρα και τα υπόλοιπα επέστρεφε στη μάνα ειδοποιώντας να μὴ εμποδίζεται από τίποτα για να γίνει η βάπτισμα.

Την ημέρα της τελετής η μαμή πήγαινε το παιδί στην εκκλησία. Το όνομα το έβαζε ο νουνός. Ονόματα χρησιμοποιούσαν κατὰ προτίμηση τα ονόματα των γονέων του πατέρα, ύστερα των γονέων της μητέρας και μετά ονόματα τυχόν θανόντων αδελφών των γονέων του παιδιού ή των εορταζόντων αγίων που την ημέρα εκείνη συνέπιπτε να γεννηθεί το παιδί.

Αν η μητέρα γεννούσε πολλά παιδιά, έβαζαν το όνομα Αναστάσιος ή Σταμάτιος για να σταματήσει την τεκνοποίηση η μάνα. Στο μωρό δίνονταν δώρα είδη ρουχισμού όπως επίσης δώρα έπαιρνε και ο νουνός από τους γονείς του μωρού.

Όταν το παιδί γινόταν ενός χρόνου, ο νουνός "άλλαζε" το κουμπαρούδι από τα νύχια ως την κορυφή.

Πολλές φορές όταν το παιδί αρρώσταινε και κινδύνευε να πεθάνει πριν να βαπτισθεί, το βάπτιζαν στο καντήλι, στον αέρα. Αν το άφηναν να πεθάνει αβάπτιστο θεωρούνταν για τους γονείς μεγάλη αμαρτία.

Αν το παιδί πέθαινε χωρίς να το νοιώσει η μάνα /από ασφυξία ή "πλιάτσουμα", πίεση, απροσεξία/ δεν γινόταν η μάνα δεκτή στην εκκλησία και για μια τριετία δεν κοινωνούσε.

Το παιδί μετά τη συμπλήρωση έτους

Την επέτειο των γενεθλίων του παιδιού, τοποθετούσαν μπροστά του πράγματα επαγγελματικής φύσεως. Πίστευαν πως ό,τι αντικείμενο έπιανε στα χέρια του τέτοιου είδους επάγγελμα θα ακολουθούσε.

Η καθυστέρηση του βαδίσματος υποχρέωνε τους γονείς να παίρνουν της Παναγιάς το πόδι να το φορέσει το παιδί επί 40 ημέρες.

Προσευχές και παιδικά τραγούδια δεν σώζονται.

Έκείνο που έλεγαν οι μάνες στα παιδιά όταν τα χαίρονταν είναι:

" Τάνα του και τάνα του ένα τώχει η μάνα του
 μέσ'στα τυλιγάδια του τόδειρει του μάλλουσει
 κι όξου του μαντάλουσει κι η γιαγιά τ'του μάζουξει".

Κοινωνικές και θρησκευτικές παραδόσεις υπήρχαν αρκετές:

1. Όταν η λεχώνα έβγαινε έξω έπαιρνε μαζί της και μια μασιά για να είναι σιδερένια αυτή και το παιδί της.

2. Έβαζαν μια σκούπα στο κρεβάτι του νηπίου.
  3. Όταν σταματούσε το γάλα της λεχώνας, έφτιαναν στο φούρνο του επιτιού τους 3 λειτουργιές /πρόσφορα/ που τα πήγαιναν σε 3 εκκλησίες για να διαβαστούν και μετά η λεχώνα έτρωγε νηστικιά το μεσαίο κομμάτι τους για να της επανέλθει το γάλα.
  4. Μετά τον τοκετό επί 40 ημέρες, η λεχώνα δεν δεχόταν επισκέψεις, ούτε πήγαινε σε ξένα σπίτια, ούτε κοίταγε από ανατολικό παράθυρο, ούτε απαντούσε τη νύχτα αν της μιλούσαν απ'έξω, δεν έβαζε ωραία ρούχα για να μην είναι ελκυστική, ενώ ο σύζυγος έπρεπε να γυρνά νωρίς στο σπίτι και να ξεντύνεται στον προθάλαμο.
  5. Έβαζαν τα παιδιά σε κρεμαστές κούνιες που αιωρούνταν από την οροφή για να μπορούν να ησυχάζουν.
-